

Nr 205.

Av herr **Löfvander m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition* angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m.

Enligt i Kungl. Maj:ts proposition nr 176 till innevarande års riksdag lämnade uppgifter ha utgifterna för centraliseringen av fortsättningsskoleväsendet ökat från 285,000 kronor budgetåret 1936/37 till 405,000 kronor budgetåret 1939/40. För innevarande budgetår har anslaget höjts till 530,000 kronor och för budgetåret 1941/42 föreslås ett anslag av 550,000 kronor. Dessa siffror visa, att utgifterna för ifrågavarande ändamål under nyssnämnda tidsperiod ökat med över 250,000 kronor eller i det närmaste fördubblats. Ifrågavarande utgifter äro till övervägande delen att hänföra till skjutskostnader.

Visserligen har anslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid fortsättningsskolor under samma tid kunnat avsevärt nedbringas, men den angivna kostnadsökningen för centraliseringen är dock så betydande, att varje möjlighet till förbilligande av nämnda skjutskostnader böra tillvaratagas.

Folkskolans besparingssakkunniga framlade i ett den 20 januari 1940 avgivet betänkande angående aktuella besparingsåtgärder inom folkskoleväsendet förslag i syfte att nedbringa dessa kostnader. Enligt de sakkunnigas förslag skulle färd med fordon, som framfördes av barnen själva, få räknas som skolskjuts och statsbidrag i vissa fall utgå för sådan skjuts.

Vederbörande departementschef ansåg ytterligare utredning av frågan vara erforderlig, och 1940 års lagtima riksdag fann icke anledning till erinran mot en dylik utredning. Dock borde därvid, enligt riksdagen, uppmärksamhet ägnas frågan, huruvida icke bidrag för färd med av barnen själva framförda fordon i viss utsträckning vore tänkbart jämväl beträffande den egentliga folkskolan.

I ovannämnda nådiga proposition lämnas en redogörelse för de sakkunnigas förnyade utredning. De sakkunniga föreslå, att statsbidrag försöksvis skulle kunna utgå för färd med fordon, som framfördes av de fortsättningsskolpliktiga barnen själva, om barnen eljest icke skulle kunna besöka skolan på grund av avståndet från hemmet eller andra liknande omständigheter. Prövning av rätt till statsbidrag skulle tillkomma folkskolinspektören. Statsbidraget skulle utgå med 40 öre för dag, om skolvägens längd uppginge till högst 7 kilometer, och 50 öre, om den överstege detta avstånd.

Departementschefen har emellertid avstyrkt bifall till de sakkunnigas förslag och därvid anfört bland annat följande: "Enligt min mening har den i ärendet nu föreliggande utredningen icke givit vid handen, att anordningen verkligen kommer att för det allmänna i längden medföra någon minskning

av kostnaderna för centralisering av fortsättningsskolväsendet. Fastmer föreligger, såsom statskontoret påpekat, risk för att en sådan utvidgning av anordningen inom kort ifrågasättes, att icke obetydliga kostnadsökningar kunna komma att uppstå för statsverket. Systemets tillämpning skulle vidare förutsätta en ingående administrativ kontroll i syfte att undvika missbruk av bestämmelserna. Härigenom skulle arbetsbördan i hög grad ökas icke minst för folkskolinspektörerna, vilka redan nu såsom av det föregående framgår äro överhopade med krävande arbetsuppgifter och bli det i ännu större utsträckning vid ett genomförande av det av mig tidigare förordade rationaliseringsprogrammet. Bland annat av dessa skäl finner jag mig i likhet med skolöverstyrelsen och statskontoret böra avstyrka bifall till de sakkunnigas föreliggande förslag.”

Innan vi gå närmare in på de skäl, som föranlett departementschefen att avstyrka förslaget, vilja vi erinra om de yttranden, som avgåvos över de sakkunnigas tidigare förslag. Av Kungl. Maj:ts proposition nr 155 till 1940 års lagtima riksdag kan därom inhämtas följande.

Skolöverstyrelsen avstyrkte då liksom nu förslaget. Även statskontoret ställde sig avvisande, medan riksräkenskapsverket icke ville motsätta sig förslaget, om garantier kunde skapas för att statens utgifter verkligen nedbringades.

Däremot tillstyrktes förslaget av sju domkapitel, därav dock ett med tvekan. Av länsstyrelserna ställde sig endast tre tveksamma rörande förslagets lämplighet och av de 40 folkskolinspektörer, vilka yttrade sig om de ifrågasatta åtgärderna, tillstyrkte 35, 3 ställde sig tveksamma och 2 uttalade sig i avstyrkande riktning. Det kan sålunda sägas, att de statliga organ, som närmast skulle få med förslagets tillämpning att göra, nämligen folkskolinspektörerna och länsstyrelserna, till övervägande delen tillstyrkte förslaget.

Det nu föreliggande förslaget, framlagt av de sakkunniga efter verkställd förnyad utredning, har avstyrkts av skolöverstyrelsen och statskontoret men tillstyrkts av riksräkenskapsverket. Vad sistnämnda ämbetsverk framhållit, nämligen att driftkostnaderna för automobiltrafik under den senaste tiden avsevärt ökats, och att det därför måste framstå såsom synnerligen angeläget att åtgärder vidtagas för nedbringande av skolskjutskostnaderna, är förtjänt av att kraftigt understrykas. Det bör tilläggas, att det i dessa tider måste anses vara en lika angelägen uppgift att vidtaga åtgärder för att begränsa åtgången av motorbränsle och motorolja. Realiserandet av de sakkunnigas förslag skulle i viss mån främja båda dessa syften.

Skolöverstyrelsen, som rent principiellt ställer sig avvisande mot förslaget, reagerar mot tanken på att barnen skulle betalas för den fysiska ansträngning, de måste underkasta sig vid fullgörandet av skolgången. Häremot kan invändas, att det här är fråga om endast sådana barn, som bo på så långt avstånd från hemmet, att de icke utan särskilda åtgärder skulle kunna besöka

skolan. Skolskjuts eller inackordering äro alltså erforderliga. Om nu anordningar kunna vidtagas, varigenom det blir möjligt för dessa barn att genom färd med fordon, framdrivet av barnet självt, besöka skolan, synes det icke ligga något orimligt däri, att ett visst understöd härför utgår, vare sig detta kommer målsmannen eller vederbörande skoldistrikt till godo. Att en dylik anordning i vissa fall kunde innebära en ekonomisk fördel för berörda parter, betyder ingalunda — såsom statskontoret synes vilja göra gällande — att det för statsverket skulle ställa sig i motsvarande mån ekonomiskt ofördelaktigt. Anordningen i fråga kan nämligen komma till användning endast under förutsättning, att besparingar uppkomma för det allmänna. Om därjämte någon vinst skulle uppstå för övriga parter, synes detta knappast kunna anses som en brist hos systemet, åtminstone icke med den tolkning man hittills givit härom gällande bestämmelser. Någon mera restriktiv tillämpning av dessa bestämmelser i enlighet med vad statskontoret ifrågasatt synes departementschefen ej vilja förorda.

Särskilt överstyrelsen har gjort gällande, att systemets tillämpning skulle medföra en ökning i de administrativa göromålen för både kommunala och statliga myndigheter, som ej motsvarade statsbidragens betydelse. Det vill synas som om överstyrelsen ansåge alldeles särskilda kontrollåtgärder erforderliga i fråga om de förhållanden, vilka skulle läggas till grund för nu ifrågavarande statsbidragsbelopp. Det antydes, att folkskolinspektören beträffande vissa uppgifter icke kunde utöva någon kontroll annat än i sådana undantagsfall, då han vid tiden för ärendets behandling inspekterat vederbörande skola. Man frågar sig, huru folkskolinspektören då kan yttra sig över rekvisition av statsbidrag till centraliseringskostnader enligt nu gällande grunder. Statsbidrag till dessa kostnader utgår endast beträffande lärjungar, vilka eljest icke skulle kunna besöka skolan, och endast för dag, för vilken avgift för inackordering, skolhushåll eller skolskjuts verkligen förekommit. Om sålunda folkskolinspektören kan yttra sig över dessa förhållanden, när det är fråga om statsbidrag för bilskjuts, bör detta även låta sig göra, fastän bidraget avser färd med exempelvis cykel. Och de uppgifter, som utöver de här nämnda skulle behöva kontrolleras av folkskolinspektören, äro ingalunda av den omfattning, att det kan finnas fog för påståendet att särskilt folkskolinspektörernas arbetsbörda därigenom skulle i hög grad ökas. Vad överstyrelsen i nu berörda hänseende anfört rörande förslaget, kan enligt vår mening icke giva stöd för ett avstyrkande av förslaget.

Då departementschefen uttalar, att risk för att en sådan utvidgning av anordningen inom kort ifrågasattes, att icke obetydliga kostnadsökningar kunna komma att uppstå för statsverket, åberopas till stöd härför vad statskontoret anfört. Det må då anmärkas, att statskontoret visserligen finner det sannolikt, att krav skulle komma att framställas på en utvidgning av ifrågavarande bestämmelser, men att något belägg för riktigheten av det

gjorda antagandet givetvis ej kunnat lämnas. Vad beträffar förslaget ekonomiska innebörd torde för övrigt de beräkningar, som verkstälts av ett antal folkskolinspektörer, lämna de tillförlitligaste uppgifterna. Det förhåller sig nämligen så, ehuru det ej framgår av propositionen, att några av folkskolinspektörerna verkställt synnerligen ingående undersökningar rörande de ekonomiska verkningarna av förslaget genomförande inom respektive inspektionsområden. Andra inspektörer åter ha verkställt approximativa beräkningar rörande de besparingar, som kunde väntas uppkomma. Självfallet har det inte varit möjligt att få fram fullt tillförlitliga resultat av ifrågasvarande beräkningar. I varje fall ger dock utredningen vid handen, att en tillämpning av det föreslagna statsbidragssystemet skulle medföra en avsevärd minskning av centraliseringskostnaderna beträffande fortsättnings-skolan.

Vi anse därför, att starka skäl tala för bifall till de sakkunnigas föreliggande förslag att statsbidrag försöksvis skall kunna utgå för färd med fordon, som framföres av de fortsättningsskolpliktiga barnen själva. För att ytterligare markera att det här är fråga om ett försök, synes lämpligt att viss tid fastställs, under vilken de ifrågasatta bestämmelserna skola äga tillämpning, och torde en treårsperiod kunna anses väl avvägd härför.

De sakkunniga förorda, att anslaget till bidrag till centralisering av fortsättningsskolväsendet för budgetåret 1941/42 upptages till ett belopp, som med 75,000 kronor understiger vad som beräknats eljest vara erforderligt. Då ifrågasvarande anslag i propositionen är uppfört med ett belopp om 550,000 kronor, borde enligt de sakkunnigas förslag anvisas allenast 475,000 kronor. Med hänsyn till svårigheterna att tillförlitligt beräkna uppkommande besparingar och jämväl till utanordningsförfarandet föreslå vi, att anslaget upptages till ett belopp av i avrundat tal 500,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts få vi hemställa, att riksdagen måtte

dels besluta att statsbidrag till bestridande av kostnader för centralisering av fortsättningsskolväsendet må, i huvudsaklig överensstämmelse med folkskolans besparingsakkunnigas förslag och enligt de närmare villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t må äga föreskriva, under budgetåren 1941/44 utgå jämväl för färd med fordon, som framföres av barnen själva,

dels ock till Fortsättningsskolor: Bidrag till centralisering av fortsättningsskolväsendet för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 500,000 kronor.

Stockholm den 17 april 1941.

H. Sten.

Per Andersson.

Axel Löfvander.

Joh. Friggeråker.